

XORAZM VILOYATINING TURIZMI VA TURISTIK RESURSLARI GEOGRAFIYASI

Mavlonov Ahmadjon Muhammedovich

Buxoro davlat pedagogika instituti "Geografiya" kafedrası dotsenti, g.f.n.
Yo'ldoshev Yo'ldosh Ahmadjon o'g'li

Buxoro davlat pedagogika institute 1 bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xorazm viloyatining turizmi va uning turistik resurslari geografik jihatdan har tomonlama tahlil qilinadi. Tadqiqotda viloyatning tabiiy, tarixiy-madaniy, arxeologik va etnografik resurslari, ularning hududiy joylashuvi hamda turizmi rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, Xorazmda turizm infratuzilmasining bugungi rivojlanish holati, mavjud muammolar va istiqboldagi imkoniyatlar ilmiy asosda ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Xorazm viloyati, turistik resurslar, geografik joylashuv, tarixiy meros, arxeologik yodgorliklar, turistik salohiyat.

Мавлонов Ахмаджон Мухаммедович

доцент кафедры «География» Бухарского государственного
педагогического института, кандидат географических наук

Ёлдошев Ёлдош Ахмаджонович

магистрант 1-го курса Бухарского государственного педагогического
института

Аннотация: В данной статье всесторонне анализируются туризм Хорезмской области и её туристические ресурсы с географической точки зрения. В исследовании рассматриваются природные, историко-культурные, археологические и этнографические ресурсы региона, их территориальное расположение, а также их значение в развитии туризма. Кроме того, в статье научно обоснованно освещаются современное состояние туристической инфраструктуры Хорезма, существующие проблемы и перспективные возможности дальнейшего развития.

Ключевые слова: Хорезмская область, туристические ресурсы, географическое положение, историческое наследие, археологические памятники, туристический потенциал.

Mavlonov Ahmadjon Muhammedovich

Associate Professor of the Department of Geography at the Bukhara State

Pedagogical Institute, Candidate of Geographical Sciences

Yoldoshev Yoldosh Ahmadjon og'li

1st-year Master's student at the Bukhara State Pedagogical Institute

Annotation: *This article provides a comprehensive geographical analysis of tourism in the Khorezm region and its tourist resources. The study examines the region's natural, historical-cultural, archaeological, and ethnographic resources, their spatial distribution, and their significance in the development of tourism. In addition, the article scientifically evaluates the current state of tourism infrastructure in Khorezm, existing challenges, and future development prospects.*

Keywords: *Khorezm region, tourist resources, geographical location, historical heritage, archaeological sites, tourism potential.*

Xorazm viloyati O'zbekistonning eng qadimiy madaniyat o'choqlaridan biri bo'lib, Markaziy Osiyo sivilizatsiyasi shakllanishida beqiyos o'rin tutadi. Qadimiy Xorazm davlati, uning ilm-fan, me'morchilik va hunarmandchilikdagi yutuqlari, shuningdek, o'ziga xos etnografik merosi bugungi kunda jahon ilmiy hamjamiyati tomonidan keng o'rganilmoqda. Aynan shu omillar viloyatni turizm sohasini rivojlantirish uchun juda katta salohiyatga ega hudud sifatida namoyon etadi. Tarixiy manbalar, arxeologik qazilmalar va me'moriy obidalar Xorazmning ko'p asrlik madaniy qatlamga ega ekanligini tasdiqlaydi. Xorazmning geografik joylashuvi ham turizm taraqqiyotida muhim omil hisoblanadi. Xorazm hududi Amudaryoning quyi oqimi, qadimiy voha va cho'l hududlari tutashgan joyda joylashib, o'ziga xos tabiiy landshaftlarga ega. Keskin kontinental iqlimga qaramay, daryo bo'yidagi to'qayzorlar, qadimiy sug'orish tizimlari bilan bog'liq

dehqonchilik yerlari va cho'l hududlari eko-turizm, agro-turizm va cho'l safari uchun qulay imkoniyat yaratadi. Hudud ming yillardan beri karvon yo'llari kesishgan bo'lib, Buyuk Ipak yo'lining muhim bo'g'inlaridan biri sifatida tarixiy-madaniy turizm markazi sifatida ahamiyatga ega. Xiva shahri qadimiy shahar tuzilishi va me'moriy obidalari bilan YUNESKO Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, xalqaro miqyosda tan olingan turistik markazdir. Ichan-Qal'a, Juma masjidi, Toshhovli saroyi va Pahlavon Mahmud maqbarasi sayyohlar uchun asosiy qiziqish obyektlari hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda turizm sohasini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Prezidentimiz tashabbusi bilan qabul qilingan davlat dasturlari, vizasiz rejimlarning joriy etilishi, infratuzilmaning modernizatsiya qilinishi Xorazm viloyatiga tashrif buyurayotgan turistlar sonining ortishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xorazmda turizm sohasi hali o'z salohiyatidan to'liq foydalanmagan. Hududiy resurslarni tizimli o'rganish, ularni turizm tarmoqlari bo'yicha tasniflash, muammolarni aniqlash va ilmiy takliflar ishlab chiqish viloyat turizmini rivojlantirish uchun zarur. Ellikqal'a majmuasi, qadimiy sug'orish tizimlari, Amudaryo bo'yidagi eko-hududlar, etnografik qishloqlar va qo'riqxonalarni samarali boshqarish Xorazmning turistik brendini kuchaytiradi. Tadqiqot maqsadi — hududning turistik salohiyatini baholash, resurslarning joylashuvini o'rganish, infratuzilma darajasini aniqlash va istiqboldagi imkoniyatlarni yoritish, shuningdek turizm rivojiga to'sqinlik qilayotgan omillarni aniqlab, tavsiyalar berishdir. Xorazmning turizm resurslarini o'rganishga bag'ishlangan ilmiy manbalar turli yo'nalishlarda yondashuvlarni o'z ichiga oladi. A. Asqarov, S. Tolstov, Ya. G'ulomov kabi olimlar hududning tarixiy va arxeologik salohiyatini yoritgan. Turizm geografiyasi bo'yicha M. Mirzaev, R. Mullabaev va boshqalar resurslarning tasnifi va hududiy rivojlanishini o'rgangan. Amaliy ma'lumotlar Davlat statistika qo'mitasi, Turizm qo'mitasi, UNWTO va UNESCO ma'lumotlariga asoslangan. Xiva shahri va Ichan-Qal'a majmuasining jahon merosi sifatida o'rganilishi, shuningdek Ellikqal'a ekspeditsion tadqiqotlari hududning tarixiy va arxeologik turizm salohiyatini tasdiqlaydi. Shu bilan birga,

Xorazmning turistik resurslari hududiy-geografik tizim sifatida kompleks o'rganilmagan. Tadqiqot metodologiyasi geografik tahlil, tizimli yondashuv, statistik ma'lumotlar, kartografik tahlil va qiyoslash elementlariga asoslanadi. Geografik tahlil turistik resurslarning hududiy xususiyatlarini aniqlashga, voha, daryo bo'yi va cho'l landshaftlarining turizmga ta'sirini baholashga yordam berdi. Tizimli yondashuv esa tabiiy, tarixiy-madaniy va infratuzilmaviy resurslarning o'zaro bog'liqligini aniqlash, ularni yagona turistik tizim sifatida talqin etish imkonini yaratdi. Statistika asosidagi tahlil Xorazmga tashrif buyurayotgan turistlar soni, mehmonxonalar sig'imi, xizmatlar ko'lami va turizm iqtisodiy ko'rsatkichlarining o'zgarish dinamikasini aniqlash uchun qo'llandi. Kartografik materiallardan foydalanish turistik obyektlarning joylashuvini aniqlashtirish, resurslarning hududiy taqsimotini ko'rish va amaliy xulosalar chiqarish imkonini berdi. Shuningdek, boshqa viloyatlar bilan qiyosiy tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida Xiva, Ellikqal'a, Shovot, Bog'ot va Urganch hududlarida joylashgan turistik obyektlarda ekspeditsion kuzatuvlar ham o'tkazildi. Ushbu amaliy kuzatuvlar yodgorliklarning saqlanish holatini, infratuzilmaning mavjud darajasini hamda turizm rivojiga to'sqinlik qilayotgan omillarni aniqlash imkonini berdi. Yuqoridagi metodologik yondashuvlar asosida Xorazm viloyatining turistik resurslari har tomonlama o'rganildi, ularning geografik tuzilishi, amaliy ahamiyati va rivojlanish istiqbollari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari viloyat turizmining samarali rivoji uchun ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar Xorazmning turistik salohiyati keng va ko'p qatlamli ekanini ko'rsatdi. Hududning tarixiy yodgorliklari — Ichan-Qal'a, Xiva shahri, Ellikqal'a, qadimiy qal'alar va me'moriy obidalar, shuningdek, tabiiy landshaftlar — Amudaryo bo'yidagi biologik xilma-xillik, to'qayzorlar, cho'l hududlari va etnografik qishloqlar turizmning asosiy yo'nalishlari uchun imkon yaratadi. Xorazm turizm infratuzilmasi rivojlangan bo'lsa-da, transport, mehmonxona xizmatlari, gidlik, raqamli xizmatlar va ekologik obyektlar hali mukammal emas. Mahalliy aholi madaniy meros va hunarmandchilikda faol, lekin professional ko'nikmalar yetarli emas. Xorazm boy tarixiy-madaniy meros, tabiiy

landshaft va noyob geografik joylashuvi bilan ko'p qirrali turizm imkoniyatlariga ega hududdir. Xiva shahri va Ichan-Qal'a YUNESKO ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, Ellikqal'a, Amudaryo bo'yidagi tabiiy hududlar va etnografik qishloqlar viloyatni turizm yo'nalishlari bilan boyitadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv to'liq yo'lga qo'yilmagan; transport, raqamli xizmatlar, gidlik va xizmat madaniyati takomillashishni talab qiladi. Ekoturizm va agro-turizm boshlang'ich bosqichda bo'lib, ularni rivojlantirish uchun tizimli yondashuv zarur. Mahalliy aholini turizmga jalb qilish va milliy merosni targ'ib qilish iqtisodiy foyda bilan birga madaniy qadriyatlarni saqlashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, Xorazm turizmini rivojlantirish uchun turistik resurslarni kompleks boshqarish, barqaror va ekologik xavfsiz turizmni joriy etish, zamonaviy marketing va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish zarur. Shu yo'l bilan viloyat ilmiy asoslangan boshqaruv va innovatsion xizmatlar orqali mintaqaning yetakchi turizm markaziga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Asqarov A. Qadimgi Xorazm tarixi va madaniyati. – Toshkent: Fan, 1992.
2. Tolstov S.P. Drevniy Khorezm: Opyt istoriko-arkheologicheskogo issledovaniya. – Moskva: Nauka, 1948.
3. UNESCO World Heritage Centre. Itchan Kala – World Heritage Listing. – Paris, 1990.
4. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi. Xorazm viloyati turizm statistika hisobotlari, 2022–2024.
5. Karimov A. Xorazmning tarixiy-madaniy merosi va turizm imkoniyatlari. – Urganch: Xorazm nashriyoti, 2020.
6. Berdimuratov A. Ellikqal'a yodgorliklari arxeologiyasi. – Nukus: Qoraqalpoq nashriyoti, 2015.
7. Rasulov B. O'zbekistonning tabiiy geografiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.